

Kogu kasvatus algab enesekasvatusest

MENDI IKKONEN

Tallinna Õunakese lasteaed on pisike, ainult 38 kohaga, aga selle-eest väga eriline. Siin on kaks arendusrühma ja kuus rühma liitpuudega lastele, nende hulgas ka autismiga laste rühm, kus juures autismispektri häirega lapsi on teistestki rühmades.

Autistlike laste rühmas on neli last, kellega tegeleb arvukas meeskond: rühmaõpetajad Kristi Lumera ja Grete Klemmer, õpetaja abi Ljubov Popova, muusikaõpetaja Ethel Lau, liikumisõpetaja Aune Aberut, logopeed Mendi Ikkonen ning eripedagoogid Gretel Õigus ja Jaan Lainevool.

Nende spetsialistide tee siia lasteaeda, tööle erivajadustega lastega, on olnud teadlik ja sihipärane. Meeskonnatööl on Õunakese lasteaia kaugelt suurem tähtsus kui tavalasteaias. Töö siinsete lastega on emotsionaalselt raskem ja tulemuste saavutamine aeganõudvam. Kristi Lumera sõnul teevad nende laste väikesed edusammud vaata et suurematki rõõmu kui tavalaste tormiline areng.

„Pange käed kõrvale!”

Ethel Lau: „Nende laste puhul tuleb alati arvestada sellega, et nemad saavad asjadest aru sõna-sõnaliselt. „Pange käed kõrvale,” pöörduvad ta ajakirjaniku poole. Ajakirjanik võtab valveliseisaku, käed sirgelt kõrval. „Aga kuidas reageerivad meie lapsed? Nemad panevad käed kõrvade peale.”

Direktor Katrin Kakkori kirjeldab autistlike laste õpetamist lähemalt: „Igal lapsel on individuaalne õppekava, mille vaatavad meeskonnaliikmed üle kaks korda aastas. Meil on siin igati integreeritud õpe. Kunagi ei ole lihtsalt võimlemine või muusikatund. Kõik, mida tehakse ühes või teises individuaaltunnis või tegeluses, toetab mingi eluliselt tähtsa liigutuse, toimingut vms äraõppimist.

Näiteks käte pesemine – kui tavalisele lapsele aitab korrrast või paarist ettenäitamisest, siis meie peame tegevuse osadeks lahutama ja seda siis n-õ osakustena õpetama. Argielus me ei tajugi, et kätepesu koosneb nii mitmest osakusest – kraani avamisest, seebi võtmisest, käte teineteise vastu hõõrumisest, loputamisest, kuivatamisest, kraani sulgemisest... Nii hõõrumine käsi võimlemisprogrammi ühe harjutusena ja teeme seda ka muusikatunnis, et need liigutused tuleksid lapsele kätepesul tuttavalt ette.”

Autismiga laste õppetegevus algab Knill-võimlemisega – eripedagoogide Marianne ja Christopher Knilli loodud kehatunnetus-, kontakti- ja kommunikatsiooniharjutuste programmiga. Ethel Lau: „See programm koosneb neljast põhiprogrammist: ettevalmistavast programmist ja eriti raske liikumispuudega lastele sobitatud programmist. Iga harjutust saadab kindel tunnusmeloodia, mis aitab lapsel keskenduda ja muusikat konkreetse tegevusega seostada.”

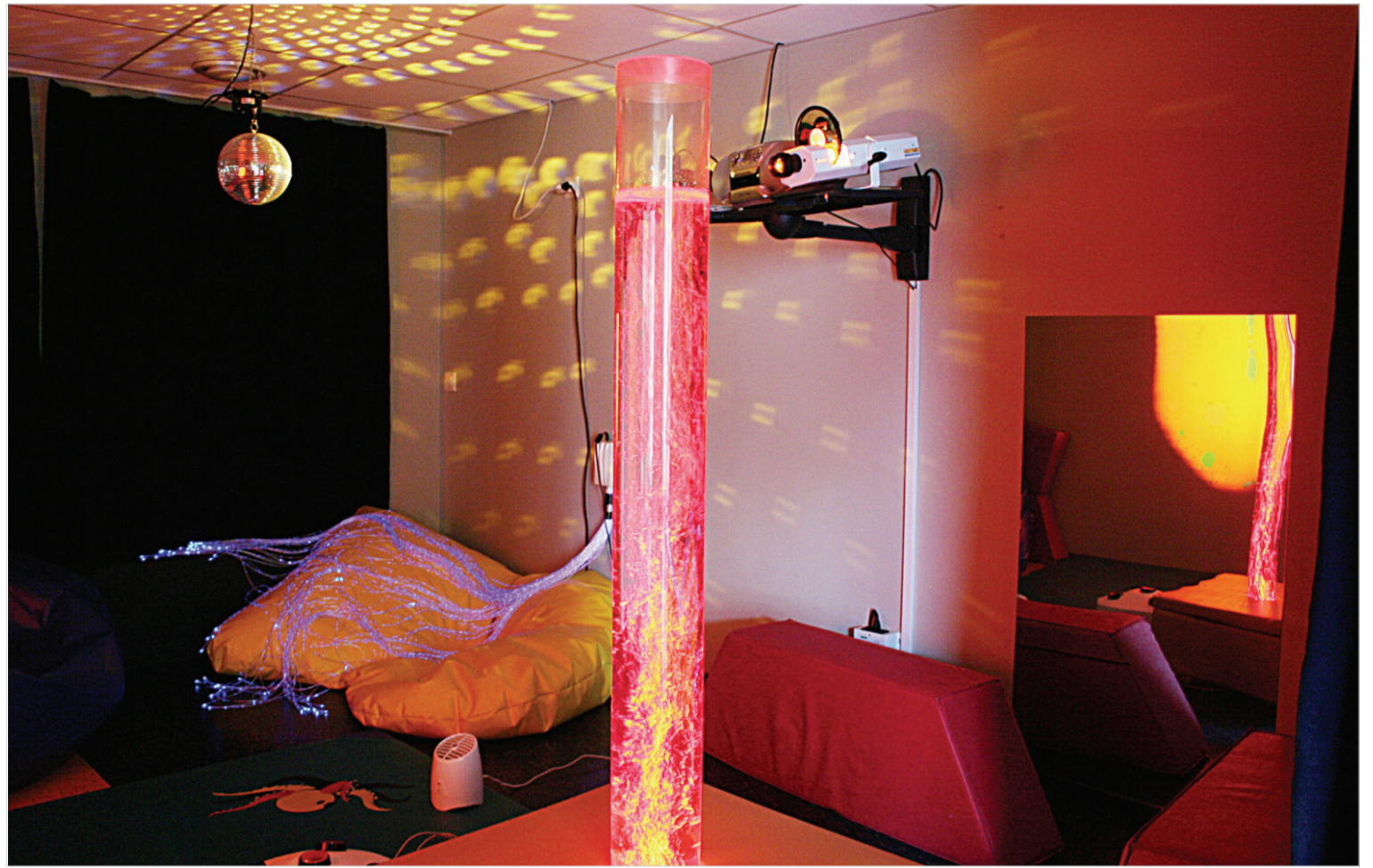
Kristi Lumera seletab, et Knill-võimlemisharjutusi sooritatakse igal hommikul nii, et iga lapse kohta on üks juhendaja. Nii saab laps tehtust maksimumi ning tunneb end turvaliselt.

Roheline ja siidiselt sile

Pärast Knill-võimlemist jõuab järg hommikuringi kätte. Hommikuringi tähistab kindel piktogramm ning selle näitamine annab lastele visuaalse toe, selgitades, mis toimuma hak-

Õunakese tunnetustuba: sponsorite abiga sisustatud hämar ruum, kus vaheldub värviline valgus ja mängib vaikne muusika. Selles toas saavad lapsed rahuneda ja lõõgastuda, aga kui vaja, siis spetsiaalselt valitud muusika ja värvimängu abil ka ergastuda.

Osa meeskonnast: (vasakult) eripedagoog Gretel Õigus, muusikaõpetaja Ethel Lau, rühmaõpetaja Grete Klemmer ja direktor Katrin Kakkori.



kab. Piktogrammi näitamise järel süüdatakse küünel ja lapsed teavad, et ring kestab, kuni küünel põleb. Hommikuringis arutatakse, mis päev täna on, lauldakse hommikulaulu, tervitatakse üksteist ja räägitakse piktogrammide, fotode ja lihtsustatud viibete abil paljust muustki.

Räägime vanematele, mida tuleb kodus teha ja kuidas seda teha, aga neil pole selleks aega, oskusi ja võib-olla tahtmiski. Nad annavad lihtsalt alla.

Siinsete laste nädalapäevad on tähistatud kindla värviga. Täna on neljapäev – see on rohelist värvi ja siidiselt sile. Esmaspäev on sinine, teisipäev kollane, kolmapäev valge ning reede punane. Iga päeva tähistab kindla tekstuuriga kangas, mida lapsed saavad katsuda.

Rutiin on autistlikele lastele erakordselt tähtis ja nende päevaplaan on minuti pealt paigas. See tekitab neis turvatunnet, aga aitab ka keskenduda. Nii peavad siinsed lapsed ka päevast puhketundi, kuigi kodunt lasteaeda tulles neil lõunauinaku harjumust enamasti pole. Vanemad too-

vad põhjenduseks, et laps ei vaja und. Lasteaia juhtub aga vastupidine.

„Lasteaia on lapse päevaplaan tihed – mitmekülgne tegevus rühmas ja spetsialistide juures ning tunnine liikumine õues väsitavad last ning meil ei ole seda muret, et ta ei soovi pärast aktiivset hommikupoolikult rahulikult puhata või lausa magada,” selgitab Kristi Lumera. Mõni laps harjub lasteaiaiga kiiremini, mõni aeglasemalt. Iga laps on õpetajale uus proovikivi, sest autismiga lapsele ei saa lihtsalt öelda, et tee seda või teist. Igapähe tuleb leida individuaalne lähenemine.

„Meil oli juhtum, kus sisseelamine lasteaeda võttis peaaegu poolteist aastat. Kaua aega ei suutnud me last millelegi keskenduma panna. Iga katse lõppes raevuka kisaga. Aga me ei tohi lootust kaotada ja järjekindlus kandiski lõpuks vilja – laps hakkas vaikset mõistma, mida temalt oodatakse, ning seejärel tulid ka hüppelised ja üllatavad edusammud.

Rühmal on kaks tuba, üks magamis-, teine õpi-, söögi- ja mängutuba. Igal lapsel on oma boks, kus asuvad tema laud ja avatud riiulitega kapp, mille välisküljel ripub lapse pilt ja päevakava piktogrammides. Riiulite pealt karpidest leiavad lapsed oma kolm ülesannet, millele nad õpiajal

tegelevad. Seda nimetatakse korvitoeks, millel on kindel õpetamistoodika. Ülesanded on koostatud igale lapsele eraldi ja nende täitmiseks võib kuluda aega nädalast mitme aastani.

„Näiteks harjutame neid pliitsit peos hoidma, sirget joont tõmbama, mitmesuguseid kirjutamise eelharjutusi tegema,” seletab Kristi Lumera.

Füsioterapeut Aune Aberut selgitab: „Õues õpime käest kinni pikka maad jalutama. Esiolgu tähendab pikk maa nende jaoks sadat meetrit. Sügisest kevadeni suudame juba üht-teist saavutada, aga siis tuleb suvevaheaeg ja kui laps on kuu aega kodus olnud, tuuakse ta jälle korus lasteaeda ja me alustame otsast peale.”

Habras sild lapseni

Siit koorub välja lasteaia tõsine probleem: autistlike lastega peab olema järjekindel, aga kodu lasteaia püüdlusi alati ei toeta. „Igasugune kasvatus töö algab enesekasvatusest. Räägime vanematele, mida tuleb kodus teha ja kuidas seda teha, aga neil pole selleks aega, oskusi ja võib-olla tahtmiski. Nad annavad lihtsalt alla. Nii peame sügisel paljusid asju uuesti nullist alustama,” räägib Kristi Lumera.

„Ega logopeedigi asi ole ainult r-häälikut sättida,” ütleb Mendi Ikkonen.

„Meie töö on ka kommunikatsiooni arendamine üldiselt. Logopeedi ülesanne on uurida ja katsetada, milline kommunikatsioonivahend on konkreetselt lapsele sobivaim. Seejärel rakendatakse leid ühtsesse süsteemi ning kui vaja, teeme meetodites ja vahendites korrektsioone. Võtmesõna on meeskond, mille oluline osa on lapse perekond. Aga kõigepealt tuleb luua sild lapse juurde. Ja see võib osutuda väga suureks probleemiks.”

„Autistlik laps valib ise isiku, keda ta usaldab ja kuulab,” seletab Katrin Kakkori. „See joon võib põhjustada arusaamatusi perekonnas, sest n-õ usaldusisik ei pruugi olla ema ega isa, vaid hoopis mõni teine pereliige. Sama lugu on koolis või meil – nad valivad ise oma sõbra ja keegi ei tea, mille järgi nad seda teevad. Kui autistlik laps läheb endast välja, ei rahune ta sageli enne, kui tuuakse kohale see inimene, keda ta usaldab.”

Kuidas ühendada leib ja või?

„Autistlikud lapsed ei oska mängida. Vaatavad mänguasju või klotse ega oska seisukohta võtta,” räägib eripedagoog Gretel Õigus. „Neile tuleb ette näidata, kuidas torni ehitada või mängida nukkude või loomadega. Autistlikul lapsel tekivad igasugused seosed raskelt. Näiteks võib ta laua ääres istuda ja vaadata, et laua peal on leib ja või. Aga kuidas võid leiva peale saada, on talle ületamatu probleem. Kui keegi talle noa ulatab, siis võileiva tegemisega saab ta hakkama. Meie ülesanne ongi lapsele eluks vajalikke seoseid harjutada.”

Lapse seitsmeaastaseks saamisel seisab ees koolivalik. „Kaks kolmandikku meie lastest lähevad hooldusklassidesse, kolmandik toimetulekuklassidesse. Mõned üksikud on jõudnud õppima ka lihtsustatud õppekavaga klassi,” seletab Kristi Lumera.

Lasteaia kooli minekuga kaasnevad uued kohanemisprobleemid. Laps tuleb aga uue olukorra paremini toime, kui tal on kollektiivkogemus juba olemas.

Eva Helbe